

Preventieve gezinsondersteunende initiatieven: essentiële partners in de samenleving

2025 is het eerste jaar van een nieuwe beleidsperiode, met ambitieuze doelen om kinderen zo kansrijk mogelijk te laten opgroeien in een warm Vlaanderen. Daarin erkennen we een belangrijke opdracht voor de sector preventieve gezinsondersteuning. Als Preventie Collectief, een collectief van organisaties actief binnen de preventieve gezinsondersteuning, staan we achter die ambities en leveren we in samenwerking met alle belanghebbenden inspanningen om die mee waar te maken. Maar tegelijk voelen we als sector ook nood om aan de alarmbel te trekken. We zien immers dat vele spelers in de preventieve gezinsondersteuning een urgentie ervaren in het managen van de dagelijkse activiteiten, omwille van een gebrek aan structurele middelen en dreigende discontinuïteit van de activiteiten. Daarom houden we een sterk pleidooi voor een geïntegreerde versterking van de sector.

1. Preventieve gezinsondersteuning, een integrale en empowerende aanpak van bij de start

Preventief werken in gezinnen gaat verder dan problemen voorkomen. Het is een holistische aanpak die zowel de gezinsleden als de samenleving ten goede komt. Dit begint bij **een omgeving van vertrouwen en nabijheid**, waarbij gezinnen zich vrij voelen om vragen te stellen en hulp te zoeken, die aansluit bij hun persoonlijke behoeften en uitdagingen.

“Je bent de eerste die mij helpt, zonder iets terug te willen van mij.”
Caroline - mama van 2, over De Katrol, Oostende

Preventief werken gaat over **gezinnen versterken**, vaardigheden helpen ontwikkelen en werken aan het zelfvertrouwen van ouders en kinderen, **verbinding zoeken tussen gezin en samenleving en kansen creëren voor kinderen**. Preventieve initiatieven zijn laagdrempelig, toegankelijk zonder stigma's, zijn gebaseerd op een vertrouwensrelatie, op maat van verschillende gezinsvormen. Ze werken lokaal, vindplaatsgericht, bieden steun en hulp in de leefwereld van kinderen en hun ouders en hebben een bijzonder oog voor de meest kwetsbaren. Deze kenmerken typeren ‘de stiel van de preventieve gezinsondersteuning’.

“Ik voel me goed in Speelhaven want ze oordelen niet over mij. Ik weet dat ik mezelf kan zijn en dat niemand iets negatiefs zal zeggen over mijn kind”. Mama over het spel- en ontmoetingsmoment Speelhaven, Antwerpen.

Preventieve gezinsondersteunende initiatieven ervaren vanop de eerste rij de uitdagingen waarmee gezinnen geconfronteerd worden. Vanuit hun signaalfunctie dagen ze regelmatig beleid en voorzieningen uit om zich anders te organiseren. Structurele oorzaken zoals een ongelijke toegang tot basisvoorzieningen belemmeren vandaag nog te vaak gezinnen met kinderen om op eigen kracht deel te nemen aan die samenleving. Een kansrijke omgeving creëren voor kinderen vereist initiatieven op verschillende levensdomeinen. Preventieve gezinsondersteunende initiatieven benaderen gezinnen met een outreachende en generalistische aanpak. Ze vervullen dus **een cruciale rol, als brug, als buffer en als steun**, zeker wanneer het opgroeien onder druk staat.

“Het werd rustiger in mijn huis en in mijn hoofd. Zaïnaab maakte tijd om met mij te praten en dacht mee na over bepaalde situaties in mijn gezin.” Kamelya, mama van 2 over Home-Startvrijwilliger Zaïnaab, Beringen

Vandaag is er een groot nulde- en eerstelijnsaanbod van professionals en opgeleide vrijwilligers die zich dagelijks inzetten voor een vertrouwde en nabije ‘village’, waar ouders hun **identiteit en rol als ouder kunnen vormgeven**. De doelmatigheid en doeltreffendheid van deze initiatieven blijkt uit vele projecten en bijhorende studies. Een aantal daarvan staan ondertussen in de [Databank kwaliteitsvolle praktijken](#) van Opgroeien.

“Ik werd geïnfuseerd door de zorgen voor onze zoon. Ook als gezin verdronken we erin. Het deed deugd even een stap achteruit te zetten en naar mezelf en mijn aanpak te kijken. Ik besepte dat we eigenlijk goed bezig zijn. Het deed deugd met een groep ouders te kunnen praten die elkaar met een half woord begrijpen. Voor mij is Magenta ‘elkaar inspireren, je eigen pad mogen kiezen en nieuwe perspectieven zien.’” Eva, mama van zoon met autisme, Aalter

2. Een pleidooi voor moed: investeren in preventie is investeren in veerkrachtige gezinnen

De verdere uitrol van laagdrempelige en preventieve gezinsondersteunende initiatieven in Vlaanderen en Brussel is noodzakelijk om gezinnen beter te ondersteunen. **Structurele erkenning en middelen vanuit de Vlaamse overheid zijn essentieel voor de continuïteit en effectiviteit** van deze preventieve initiatieven die in samenwerking met de steun van vele lokale besturen en Huizen van het Kind worden ontwikkeld.

Een **volgehouden basiszorg en goed en kwaliteitsvol vrijwilligerswerk** op maat van kinderen, jongeren en gezinnen vereist duurzame basisfinanciering, cruciaal voor een kwaliteitsvolle zorg en basiswerking en ruimte voor **visieontwikkeling op lange termijn**. Die duurzame basisfinanciering is er op dit moment niet of te weinig.

De kortdurende projectfinanciering van vandaag creëert een concurrerende en ontmoedigende context. Ze dwingt ons in het hier en nu te werken en verhindert ons om op langere termijn strategische doelen te stellen en een **duurzaam medewerkers- en kwaliteitsvol vrijwilligersbeleid** uit te bouwen. Vrijwilligers werken gratis, maar **vrijwilligerswerk is niet gratis**.

Organisaties die **dankzij een voldoende basisfinanciering** hun **basiswerk kunnen uitoefenen**, hoeven niet met elkaar te concurreren, maar kunnen bijdragen aan **een integraal en duurzaam gezinsbeleid** dat het welzijn van toekomstige generaties bevordert, vroeg en nabij.

Wij willen mee nadenken over hoe dit er in de praktijk uit kan zien.

3. De impact van preventieve gezinsondersteuning

a. Impact op gezinnen

Preventieve gezinsondersteuning is toegankelijk voor alle gezinnen. Iedereen is gebaat met informatie en steun bij de geboorte van een kind. Voor meer kwetsbare gezinnen is dit extra belangrijk: het volgehouden ondersteunen van gezinnen in een kwetsbare situatie is noodzakelijk om hun toegang tot kwaliteitsvolle voorzieningen en basisrechten zoals gezondheidszorg, kinderopvang en onderwijs, te realiseren. Dit zijn belangrijke hefboomen om de gevolgen van (kind)deprivatie tegen te gaan en te **vermijden dat alledaagse problemen onoverkomelijke obstakels worden** die crisiszorg of andere ingrijpende hulpverlening vragen. Deze steun gebeurt vooral door opgeleide vrijwilligers, die zich **vanuit een onvoorwaardelijke en gelijkwaardige positie** inzetten. Dat verhoogt de laagdrempeligheid. Ook in de verdere

levensloop of bij latere transitiemomenten in het gezin, is het essentieel om te kunnen terugvallen op een steunende omgeving.

“Ik ben zo blij dat ik hier terecht kon met al mijn vragen! Ik ben pas zwanger en ik wist echt niet wat mijn volgende stappen zouden zijn. Nu weet ik wie er allemaal klaarstaat voor mij!” Amina, aanstaande mama over De Kraamvogel, Antwerpen

Ouders die onder druk staan omdat een aantal basisbehoeften zoals gezondheid, mentaal welbevinden, huisvesting of voeding, tijdelijk of langdurig niet vervuld zijn of geconfronteerd worden met complexe uitdagingen door een kind met extra zorgnoden of kansarmoede, hebben vaak het gevoel de grip op de situatie te verliezen en voelen zich machteloos.

Ouders die zich gesteund voelen, zijn meer geneigd om actief deel te nemen en zelf bij te dragen aan een warme samenleving. Ouders die niet in constante overleefmodus staan maar zich gedragen voelen, zijn beter in staat nestwarmte te bieden.

“Ik had zoveel stress en angsten. Angsten voor de pijn, omdat ik besneden ben. Ik had geen vaste plek om te wonen, laat staan een baby ter wereld te brengen. Mijn grootste zorg was dan ook dat ik op straat zou moeten bevallen. Katelijne stond me bij in de zoektocht naar een woning, kinderopvang en babyspullen. Ze bracht me bij de juiste hulpverleners en luisterde naar mijn zorgen.” Deeqa over gezinsbuddy Katelijne, Home-Start Leuven

Preventieve, krachtgerichte steun stelt gezinnen in staat **hun eigen regie te behouden**. Het **versterken van de sociale cohesie** is cruciaal. Een groter sociaal netwerk zorgt ervoor dat ouders zich gesteund voelen en vermindert stress in het gezin. Door ouders met en zonder hulpvraag samen te brengen, bevordert je solidariteit en wederzijds begrip. Dit helpt ouders om geïnformeerde keuzes te maken en elkaar te ondersteunen.

“Elke keer kijk ik uit naar de ontmoeting met andere papa’s om het samen over vaderschap te hebben. Ik wil het goed doen en hier is het toch nog net iets anders dan in mijn thuisland. Daarin helpt het ook om activiteiten samen te doen met mijn zoon die ik zie genieten van onze tijd samen. Tijdens de week werk ik. Het feit dat het doorgaat op zaterdag, apprecieer ik enorm want dan kan ik erbij zijn.” Deelnemende papa over de vadergroep binnen De Sloep/I-mens, Gent

Een **kracht- én omgevingsgerichte aanpak** is kenmerkend voor initiatieven uit de preventieve gezinsondersteuning en helpt gelijke ontwikkelingskansen te creëren voor alle kinderen en hun gezin. Door de **zelfredzaamheid van ouders te vergroten**, kunnen ze veelvoorkomende vragen en problemen rondom het opvoeden en opgroeien in perspectief plaatsen en stapsgewijs zelf oplossen. Ouders ervaren meer opvoedingszekerheid en vertonen positiever opvoedingsgedrag door toegenomen zelfvertrouwen. Er is meer ouderbetrokkenheid, vertrouwen in de kinderopvang en schoolcultuur aanwezig in huis, wat een rechtstreekse impact heeft op de kinderen.

“Weet je wat Kompanjon bij ons heeft veranderd? Ik merk het vooral bij mijn dochter. De studente heeft haar meer zelfvertrouwen gegeven en haar telkens gemotiveerd. Als je kind groeit, dan groeien wij als ouders mee.” Laila, mama van 2 over Kompanjon, Antwerpen

Door vroeg in te zetten op de **realisatie van grondrechten**, nemen gezinnen meer deel aan en maken ze vaker gebruik van maatschappelijke voorzieningen. Een toegankelijk aanbod dat aansluit op hun behoeften moedigt gezinnen aan om vragen of problemen te delen, waardoor de hulp effectief en relevant blijft.

“Ik zag dit gezin als een perfect plaatje waarbij alles leek goed te gaan. Maar stap voor stap kreeg ik zicht op de vele zorgen. Het leek op een kastje dat werd opengetrokken dat vol zat met problemen. Door de huisbezoeken werd er veel duidelijk en konden we samen de problemen aanpakken.” Jolien, Kompanjonvrijwilliger, Gent

b. Impact op vrijwilligers

Duizenden vrijwilligers doneren vandaag tijd en engagement in de preventieve gezinsondersteuning. Ze **vergroten hun kennis en vaardigheden**, ontdekken hun talenten en ervaren de **positieve en betekenisvolle impact** van hun inzet. Het vrijwilligersaanbod stimuleert participatie en verruimt de horizon van vrijwilligers, wat leidt tot bewustwording, wederzijds begrip en verdraagzaamheid.

“Het was heel spannend om het huis van een onbekend gezin binnen te stappen. Maar De Katrol heeft mij uit mijn comfortzone gehaald. Ik kijk heel positief terug op deze buitengewoon leerzame ervaring.” Lotte, student De Katrol, Oostende

Bovendien slagen preventieve gezinsondersteunende initiatieven erin om ouders zelf ook als vrijwilliger te betrekken en zo zelf een bijdrage te laten leveren aan de organisatie.

“Soms zeg ik tegen die mama dat ze wat nood heeft aan rust en dat ze even weg moet en dat ik dan voor de kinderen zal zorgen. Soms doet ze dat ook voor mij, ja dat is echt steun.” Deelnemende mama Single Parents United – Inloopteam Nieuw Gent/I-mens

Vrijwilligers vormen **ondersteunende figuren in de nabije omgeving van gezinnen**. Vanuit hun belangeloze en onvoorwaardelijke inzet bereiken ze vaak gezinnen die zich niet zo thuis voelen in de samenleving en vanuit hun ervaringen weinig geneigd zijn om gebruik te maken van bestaande voorzieningen.

“Soms wandelen we samen. Christopher en zijn oudste dochter houden daarvan. In het park zetten we ons op een bankje, terwijl zijn dochter speelt. Christopher is onzeker en bezorgd op zo’n moment: door zijn visuele handicap kan hij moeilijk een oogje in het zeil houden. Door deze activiteit regelmatig samen te doen, krijgt hij meer vertrouwen om het later op eigen houtje te ondernemen.” David, Home-Startvrijwilliger, Aalst

Goed georganiseerd vrijwilligerswerk, met aandacht voor communicatie, opleiding en waardering voor vrijwilligers, ondersteund door de juiste middelen, stelt vrijwilligers in staat om een waardevolle rol in de samenleving te vervullen zonder dat ze als ‘instrument’ worden gezien.

“Tijdens intervisiemomenten elkaar ondersteunen door feedback te geven, maar ook door samen met de coördinator te zoeken naar oplossingen, motiveert me om dit engagement vol te houden.” Peter, Home-Startvrijwilliger Leuven

c. Impact op de maatschappij

Investeren in preventieve gezinsondersteuning biedt aanzienlijke maatschappelijk rendementen. De Heckman-curve (Heckman’s investment curve, Heckman, J., 2006) toont aan dat vroege investeringen in de ontwikkeling van een kind, later leiden tot een vermindering van de sociale uitgaven voor de samenleving. **Investeren in een goede start is de slimste keuze vanuit menselijk, maatschappelijk en economisch perspectief** (De eerste 1000 dagen, Roseboom, T.) en zorgt voor een aanzienlijke kostenbesparing in (crisis)zorg, welzijn en criminaliteit. (*)

Preventieve gezinsondersteuning legt de **basis voor duurzame veranderingen in het leven van gezinnen en kinderen**. Het creëert een breder bewustzijn van sociale en economische kansen,

waardoor gezinnen met kinderen geholpen worden om op eigen kracht deel te nemen aan de samenleving. Een samenleving floreert wanneer alle kinderen toegang hebben tot kwaliteitsvolle onderwijs-, gezondheids- en welzijnsvoorzieningen en hun volle potentieel kunnen ontwikkelen.

“Lasse legde alles uit. Het is de eerste keer dat iemand dat zo duidelijk en geduldig doet. Nu begrijp ik veel meer en kan ik alles alleen regelen.”

Saïdou - papa van 3 kinderen over Lasse, zijn Katrolvrijwilliger in Oostende

(*) Voorbeeld: De geschatte return on investment van een informeel opvoedondersteuningstraject zoals Home-Start is 1:127. Dit levert bij effectieve preventie een besparing van kosten op van 280 000 euro op 35-jarige leeftijd. ([Infographic Voor een sterke basis in het ouderschap, Home-Start Nederland, 2024](#)). Preventief werken draagt bij aan een afname van een ongekwalificeerde schooluitstroom. Jongeren zonder diploma hebben 60% kans op werkloosheid gedurende hun actieve beroepsleeftijd, wat leidt tot een directe maatschappelijke kost van 1 000 000 euro per persoon. ([Armen Tekort, project Elk Kind Telt](#)).

Conclusies

1. Erken het **belang van investeren in preventieve gezinsondersteuning** want investeren in preventieve gezinsondersteuning levert aanzienlijke maatschappelijke en economische voordelen op, zoals geïllustreerd door de Heckman-curve.
2. Waardeer de **‘stiel van de preventieve gezinsondersteuning’** als sector die zich duidelijk onderscheidt van het ‘preventiever werken’ door hulpverleners.
3. Zorg voor een **voldoende basisfinanciering** voor alle organisaties zodat ze hun **basiswerk kunnen uitoefenen**, en zo kunnen bijdragen aan een **integraal en duurzaam gezinsbeleid** dat het welzijn van toekomstige generaties bevordert, **vroeg en nabij**.
4. Creëer een toekomstmodel dat ons in staat stelt op langere termijn strategische doelen te stellen en een **duurzaam medewerkers- en kwaliteitsvol vrijwilligersbeleid** uit te bouwen.
5. **Betrek de preventieve partners** zelf in het vorm geven van de verdere uitrol van laagdrempelige en preventieve gezinsondersteunende initiatieven in Vlaanderen en Brussel en een bijhorend beleidskader.

